

ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ УРОКУ

Кучеренко І.А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Закономірності навчання – дидактична категорія, що відображає цілісність уроку як основного організаційного складника навчально-виховного процесу. Закономірності навчання є теоретичною основою проєктування уроку. Відтак побудова цілісної, компетентнісно спрямованої й особистісно орієнтованої системи навчання зумовлена дидактичними підходами і закономірностями, «врахування яких зумовлює поступальний розвиток дидактики шляхом активного втручання у функціонування як цілісного педагогічного процесу, так і його окремих складників [1, с. 136]».

У науковому просторі дослідженням питання сутності, особливостей, значущості загальнодидактичні закономірності досліджували А. Алексюк, В. Андрущенко, О. Біляєв, С. Гончаренко, В. Загвязинський, Я. Коменський, М. Пентилюк, К. Плиско, В. Оконь, І. Підласий, О. Савченко, М. Фіцула та ін. Учені, звертаючи увагу на взаємозв'язок між навчально-виховним процесом і соціальними процесами, метою й змістом, формами й методами навчання, виявили й сформулювали загальні закономірності навчання та виховання, яким повинен відповідати сучасний урок і які обов'язково має знати кожен учитель та дотримуватися їх.

С. Гончаренко характеризує закономірності навчання як «об'єктивні, стійкі й суттєві зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність [2, с. 131]». На думку В. Бондара, закономірності навчання визначає як «теоретичну основу існування явищ об'єктивної дійсності, регулювання ефективного перебігу певного процесу, практичної діяльності людини [3, с. 305]». О. Савченко трактує закономірності як «об'єктивний і

суб'єктивний зв'язок між педагогічними явищами (наприклад, умовами і результатами навчального процесу), коли зміна одних явищ зумовлює відповідні зміни інших [4, с. 355]». Закономірності навчання відображають складну взаємозалежність між теорією й практикою, компетенцією (суспільною нормою) і компетентністю (набутими знаннями, вміннями, навичками), об'єктом (змістом навчання) й суб'єктами навчання (педагогом і здобувачами освіти).

Загальнодидактичні закономірності виявляють взаємозалежності та взаємозв'язки між категоріями педагогічної дії. Педагогічні закономірності відображають стійкі залежності між діяльністю педагога (навчання / викладання), діяльністю здобувачів освіти (учіння) і змістом навчання (об'єкт засвоєння)

До загальнодидактичних закономірностей проєктування технології уроку відносимо: педагогічні, гносеологічні, психологічні, соціологічні, організаційні (таблиця 1).

Таблиця 1

**Загальнодидактичні закономірності проєктування
технології уроку**

Група	Функції	Закономірність
Педагогічні	Розкривають окремі сторони загального навчально-виховного процесу і характеризують зв'язки між основними компонентами уроку	У навчанні слід керуватися природним ступенем розвитку особистості, виходити з наявного рівня індивідуального розвитку
		Усе повинно вивчатися у взаємозв'язку і взаємозалежності, спиратися на попереднє й перспективно орієнтуватися на майбутнє
		Знання засвоюються поступово: розпочинається з чуттєвого сприймання, за допомогою уявлень переходить у пам'ять, а потім через узагальнення конкретного забезпечують осмислення загального
		Активізація учіння є активізацією розвитку учнів: зміст, організація, мотиви активної навчальної діяльності визначають шлях, темп, глибину розумового розвитку
Гносеологічні	З'ясовують шляхи і суперечності пізнання	Практична діяльність є фундаментом мисленнєвого розвитку учня в усіх напрямках
		Взаємозв'язок методів навчання на уроці виявляється в тому, що вони поєднуються не

	навчального матеріалу	умовно, а відповідно до теми і змісту навчального заняття взаємодіють, покроково продовжують та доповнюють один одного
		Пізнавальна діяльність учнів найбільш ефективно відбувається в умовах проблемного навчання, яке спеціально спроектоване і реалізоване вчителем шляхом постановки проблемних ситуацій і завдань
Психологічні	Визначають дію механізмів пізнавальної діяльності, послідовність їх організації, стосуються процесів сприймання, осмислення, запам'ятовування, засвоєння знань учнями	Процес пізнання виявляється у зміні обсягу та глибини змісту, а також в оволодінні учнями практичними способами пізнавальної діяльності
		Продуктивним є навчання, яке формує в учнів уміння осмислено аналізувати навчальний матеріал, орієнтуватися в ньому, виділяти головне, суттєве
		Розвиток мислення учня передбачає поступовий перехід від оперування практичними діями під час розв'язання наочного конкретного завдання до абстрактних розумових, внутрішніх дій
Соціологічні	Охоплюють усі комунікативні зв'язки, визначають оптимальні умови позитивного спілкування між учасниками навчання	Найбільшу ефективність навчально-виховного процесу забезпечує поєднання колективної та індивідуальної діяльності учнів
		Навчання є системою, в якій відбуваються процеси осмислення нового змістової інформації, генератором інформації є вчитель, книга, додаткові джерела, власний досвід, навколишня дійсність тощо
Організаційні	Відображають зв'язки, визначають оптимальні умови співпраці вчителя й учнів	Ефективною є така організація навчання, яка розвиває в учнів мотив до навчальної діяльності, усвідомлення її необхідності, формує бажання вчитися, приносить задоволення, стимулює пізнавальні можливості та розумову активність

Загальнодидактичні закономірності – це основні положення, що відбивають причинно-наслідкові зв'язки між педагогічними категоріями і характеризують процес навчання; це закони, покладені в основу освіти, що реалізовується на уроці. Дидактичні закономірності «не містять прямих вказівок і рекомендацій, як діяти в конкретних ситуаціях, а є теоретичною

базою для розробки й обґрунтування способів дій і поведінки людини на рівні принципів, правил, вимог, традицій [3, с. 305]», тому вияв їх дії на уроці прихований і розкривається в сутності й діяльності конкретних принципів навчання, а їх використання виявляється у вигляді освітньої норми і базової основи регулювання продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу. Всі види закономірностей по-різному виявляються на уроці (у змісті, принципах, методах, прийомах, засобах навчання), а їх урахування допоможе вчителю визначити й реалізувати вимоги освіти.

Загальнодидактичні закономірності, що стосуються навчального процесу й суб'єкт-суб'єктної взаємодії його учасників, необхідно враховувати на всіх етапах освіти, вони повинні бути чітко відображені в практиці сучасного уроку. Впровадження закономірностей навчання у практику значною мірою залежить від педагога-практика, від того, як він розуміє мету, цілі та завдання освіти, чи використовує доречні й ефективні принципи, методи і прийоми для досягнення кожного із цих завдань.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. Дидактика. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [головний ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник. К. : Генеза, 1999. 368 с.